

O'ZBEKISTONDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI

Nosirov Maksud Tulkinovich
MBA (Moliya) yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida sug'urta tashkilotlarining kapital yetarliligi, sug'urta zahiralari, to'lov qobiliyati, qayta sug'urtalash tizimi hamda tavakkalchiliklarni boshqarish mexanizmlarining amaliy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, mamlakatimizda sug'urta bozorini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, Prezident qarorlari va normativ-huquqiy hujjatlarning bozordagi moliyaviy barqarorlikka ta'siri tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari sug'urta kompaniyalarining moliyaviy mustahkamligini oshirishda raqamlashtirish, korporativ boshqaruv va samarali nazorat tizimining muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Sug'urta bozori, moliyaviy barqarorlik, sug'urta zahiralari, tavakkalchilik, to'lov qobiliyati, kapitalizatsiya, qayta sug'urtalash, likvidlilik, sug'urta kompaniyasi, korporativ boshqaruv.

KIRISH

Bugungi kunda sug'urta bozori mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Sug'urta tizimi orqali jismoniy va yuridik shaxslarning moliyaviy manfaatlari himoya qilinadi, iqtisodiyotdagi tavakkalchiliklar kamaytiriladi hamda investitsion muhit barqarorlashadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda sug'urta bozorini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-martdagi PQ-108-son qarori asosida sug'urta xizmatlari bozorini modernizatsiya qilish, kapitalizatsiya darajasini oshirish va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha muhim vazifalar belgilab berildi.

Sug'urta kompaniyalari faoliyatida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki sug'urta tashkilotining barqaror faoliyati uning mijozlar oldidagi majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishi bilan bevosita bog'liqdir.

Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligining iqtisodiy mohiyati

Sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorligi deganda uning barcha moliyaviy majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarish imkoniyati tushuniladi.

Moliyaviy barqarorlik sug'urta kompaniyasining aktivlari, majburiyatlari, sug'urta zahiralari, likvidlilik darajasi va kapital hajmiga bog'liq hisoblanadi.

Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

- a) yetarli ustav kapitali;
- b) sug'urta zahiralarning to'g'ri shakllantirilishi;
- c) to'lov qobiliyati normativlariga rioya qilinishi;
- d) qayta sug'urtalash tizimining samaradorligi;
- e) investitsion faoliyat sifati;
- f) tavakkalchiliklarni boshqarish tizimi.

Mazkur omillar sug'urta kompaniyasining bozordagi ishonchliligini oshiradi hamda mijozlar manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Kapitalizatsiya va to'lov qobiliyatining ahamiyati

Sug'urta kompaniyalari faoliyatida kapital yetarliligi asosiy barqarorlik omillaridan biri hisoblanadi. Yetarli kapital mavjudligi kompaniyaga yirik sug'urta hodisalari yuz berganda ham moliyaviy majburiyatlarni bajarish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasi normativ hujjatlariga asosan sug'urta kompaniyalari uchun minimal ustav kapitali miqdorlari bosqichma-bosqich oshirib borilmoqda.

Mazkur talablar bozorda moliyaviy jihatdan zaif kompaniyalar sonini kamaytirish hamda sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-martdagi PQ-108-son qarori bilan sug'urtalovchilarning tabaqalashtirilgan ustav kapitalining eng kam miqdorlari bosqichma-bosqich oshirib borilishi belgilangan.

Sug'urta faoliyati turlari	1-oktabrdan		
	2025-yil	2027-yil	2029-yil
Umumiy sug'urta sohasida ixtiyoriy sug'urta	35 mlrd so'm	45 mlrd so'm	60 mlrd so'm
Umumiy sug'urta sohasida majburiy sug'urta	50 mlrd so'm	75 mlrd so'm	100 mlrd so'm
Hayotni sug'urta qilish sohasida ixtiyoriy sug'urta	25 mlrd so'm	30 mlrd so'm	35 mlrd so'm
Hayotni sug'urta qilish sohasida majburiy sug'urta	40 mlrd so'm	45 mlrd so'm	50 mlrd so'm
Faqat qayta sug'urta faoliyati	80 mlrd so'm	100 mlrd so'm	120 mlrd so'm

Shuningdek, to'lov qobiliyati ko'rsatkichlari sug'urta tashkilotining moliyaviy holatini baholashda asosiy indikatorlardan biri sifatida qo'llaniladi. To'lov qobiliyatining yetarli bo'lishi kompaniyaning kelgusidagi tavakkalchiliklarni qoplash imkoniyatini oshiradi.

Sug'urta zahiralari va qayta sug'urtalash tizimi

Sug'urta zahiralari sug'urta kompaniyasining kelgusidagi sug'urta to'lovlari uchun shakllantiriladigan muhim moliyaviy manba hisoblanadi. Sug'urta zahiralarning yetarli

darajada shakllantirilishi sug'urta tashkilotining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Sug'urta zaxiralarini hisoblash, shakllantirish va joylashtirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2008-yil 20-noyabrdagi 107-son buyrug'i bilan tasdiqlangan hamda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2008-yil 15-dekabrda 1882-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan "Sug'urtalovchilarning sug'urta zaxiralari to'g'risida"gi Nizom asosida tartibga solinadi.

Sug'urta zahiralari noto'g'ri shakllantirilgan holatlarda:

- to'lov qobiliyati pasayishi;
- likvidlilik muammolari;
- moliyaviy barqarorlikning izdan chiqishi;
- mijozlar ishonchining kamayishi kabi salbiy holatlar yuzaga kelishi mumkin.

Shu sababli sug'urta tashkilotlari ehtiyotkorlik tamoyili asosida sug'urta zahiralarini shakllantirishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Sug'urtalovchilarning to'lovga qobiliyatligi talablari esa O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2008-yil 12-mayda 1806-son bilan ro'yxatdan o'tgan "Sug'urtalovchilarning to'lovga qobiliyatligi to'g'risidagi nizom" asosida tartibga solinadi.

Qayta sug'urtalash tizimi esa sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim mexanizm hisoblanadi. Qayta sug'urtalash orqali yirik tavakkalchiliklar bir nechta qayta sug'urta tashkilotlari o'rtasida taqsimlanadi. Bu esa sug'urta kompaniyasining moliyaviy yuklamasini kamaytiradi hamda katta hajmdagi majburiyatlarni sug'urtalash imkoniyatini oshiradi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda milliy qayta sug'urtalash tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 23-maydagi PQ-191-son qarori asosida "O'zbekiston qayta sug'urta kompaniyasi" AJ tashkil etildi. Ushbu kompaniyaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- 1) milliy sug'urta bozorida yirik tavakkalchiliklarni qayta sug'urtalash;
- 2) mahalliy sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini qo'llab-quvvatlash;
- 3) xorijiy qayta sug'urta bozorlariga bog'liqlik darajasini kamaytirish;
- 4) milliy valyutada qayta sug'urtalash operatsiyalarini davlatlararo miqyosida rivojlantirish;
- 5) xalqaro qayta sug'urta bozorlari bilan hamkorlikni kengaytirish;
- 6) mamlakatdan valyuta chiqib ketishini qisqartirish.

Mazkur qayta sug'urta kompaniyasining tashkil etilishi milliy sug'urta bozori barqarorligini ta'minlash, yirik sanoat va investitsiya loyihalarini himoya qilish hamda mamlakat sug'urta tizimining moliyaviy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash O'zbekiston sug'urta bozorini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda:

- kapitalizatsiya darajasini oshirish;
- sug'urta zahiralari to'g'ri shakllantirish;
- qayta sug'urtalash tizimini rivojlantirish;
- tavakkalchiliklarni samarali boshqarish;
- raqamli texnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida sug'urta bozorida korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish, xalqaro tajribani joriy etish hamda moliyaviy nazorat mexanizmlarini kuchaytirish sug'urta kompaniyalarining yanada barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-martdagi PQ-108-son qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 23-maydagi PQ-191-son qarori.
4. "Sug'urtalovchilarning sug'urta zaxiralari to'g'risida"gi Nizom (1882-son).
5. "Sug'urtalovchilarning to'lovga qobiliyatligi to'g'risidagi nizom" (1806-son).

